

Fajka čibukovitého typu

V 19. a prvej polovici 20. storočia hlinené fajky z banskoštiavnických dielní tzv. štiavničky mali dobré meno nielen na Slovensku, ale aj vo svete. Najväčší úspech z nich dosiahla fajkárska dielňa Karola Zachara, ktorá vyrábala veľmi kvalitné a druhovo rozmanité fajky. Aj náš exemplár -vystavený ako predmet mesiaca, ktorý múzeu darovala pani Švecová z Nových Zámkov, pochádza z jeho dielne. V súčasnosti je tento predmet zaradený do archeologického zbierkového fondu múzea.

Zbierkový predmet patrí k dvojdielnym hlineným fajkám čibukovitého typu, ktorý bol pôvodne doplnený drevenou trúbeľkou. Trúbeľky vyrábali prevažne z višňového dreva a mohli mať dĺžku okolo 15 – 20 cm. Tá naša sa nezachovala.

Fajka má vrchnú časť hlavičky kalíškovito roztvorenú a po obvode okraja spevnenú mosadzným kovaním. Tanierovito vytvarovaná a miestami poškodená spodná časť hlavičky je zdobená po obvode plastickým perličkovitým ornamentom. Valcovitý krk vychádzajúci z rozhrania vrchnej a spodnej časti hlavičky fajky voľne prechádza do postupne zhrubnutého a mierne sa rozširujúceho osembokého hranola, ktorý je vykrojený do tvaru ôsmich lupeňov. Krk fajky je ukončený plastickou manžetou, ktorá je ale zakrytá obdobným kovaním z mosadze ako pri okraji hlavičky. Kovanie je opatrené na vonkajšej strane krku slučkou, cez ktorú bola pôvodne prevlečená šnúra, spájajúca krk fajky s trúbeľkou.

Súčasťou fajky je aj ozdobný vrchnáčik z mosadzného plechu. Plochá strieška vrchnáčika je ukončená malou guľôčkou, okolo ktorej je lúčovite rozmiestnených osem otvorov v tvare starej kľúčovej dierky, slúžiacich na odvádzanie dymu. Okraj vrchnáčika zdobí aplikácia radu plastických ľalií. Na okraji frontálnej strany vrchnáčika sa nachádza špirálovite stočená záchytká ozdobená stonkou so šiestimi listami, ukončená kvietkom.

Na pravej strane krčka fajky je vyrazená ochranná značka firmy – ZACHAR SELMECZEN, na ľavej strane je kruhový erbový kolok mesta Banská Štiavnica.

Fajka bola vyrobená z kvalitnej červenej hliny zo štiavnických hôr s kombináciou bielej mastnej hliny, ktorá zabezpečila jej tvrdosť. Peknú červenohnedú farbu fajka získala pri normálnom vypaľovaní na vrstvách dubových pilín. Vysoký lesk jej povrchu bol výsledkom leštenia kefou, napustenou včelím voskom.

Na vyhotovenie fajky použili dvojplášťovú formu, ktorá mohla byť z dreva, mosadze, bronzu, olova alebo zo železa. Vopred spracovaný hlinený šúllok vložili do tejto formy. Aby sa hlina nenalepila na steny formy, natreli ju zmesou petroleja a oleja. Formu potom vložili do tzv. vypichovacieho stroja, ktorý vylisoval fajku pomocou oceľových kolíkov. Povrch takto vylisovaných fajok následne upravili, vyhladili a vyleštili. Na vypaľovanie používali špeciálnu keramickú nádobu opletanú drôtenou sieťkou a omazanou vrstvou hliny. Nádobu vkladali do mierne vyhriatej pece a fajky vypaľovali niekoľko hodín pri nižšej teplote a neskôr pri teplote 1000 °C.

Rozmery: výška fajky bez vrchnáčika 4,2 cm, dĺžka 9,1 cm, vonkajší priemer hlavičky 4,8 cm, vonkajší priemer krku 3,8 cm.

Sériu fajok podobného typu ako je náš exemplár, vyrábali v dielni Karola Zachara v Banskej Štiavnici v rokoch 1900 – 1918.